

ЕТНОКУЛЬТУРНА ПОЗИЦІЯ СТУДЕНТІВ В ОСНОВІ ЦІННІСНОГО ПІДХОДУ ДО РЕЗУЛЬТАТУ ХУДОЖНЬОЇ ОСВІТИ

У статті акцентується переорієнтація націленості освіти від інформативності на успішність фахівця. Цю тенденцію названо однією з характерних ознак освітнього процесу XXI століття. Звертаючись до особистості, унікальної в своїй здатності поєднувати споживання і ретрансляцію існуючого в світі знання і створення нового (знання), автор статті наголошує на необхідності розроблення цілей освіти, орієнтованих на систему цінностей, актуальну для особистості. Формування відповідної етнокультурної позиції студентів, дозволить конкретизувати педагогічні умови творчого розвитку особистості студента на основі ціннісного підходу, сформованого в етнічній культурі.

Такий критерій оцінювання якості творчої художньої роботи як авторський підхід уживаний в художньо-графічній діяльності вже багато часу. Автор статті доводить, що цей фактор сприяє зростаючій популярності художньо-графічної освіти, як шляху до творчої самореалізації і утвердження в суспільстві в якості автора (на відмінність від «виконавця»).

Ключові слова: художньо-графічна діяльність, система цінностей, етнокультурна позиція, студент, вища освіта.

Постановка проблеми. Умови сьогодення диктують людству більш високий рівень складності життя, в якому дивовижно поєднано демократичні принципи і індивідуалізм.

Молоду людину суспільна реальність спонукає до творчості, авторства і неповторності в усіх сферах життя. В той же час сучасні умови побутування спонукають до вміння діяти в колективі, а з урахуванням глобальних тенденцій, людина повинна бути адаптованою до роботи в великих командах, участі в масштабних акціях, загальносвітових проєктах, маючи для цього вміння, навички і готовність до співпраці. Одночасно доступність ресурсів для різновидів такого співробітництва викликає значну конкуренцію і потребу постійного вдосконалення і утвердження особи на всіх рівнях взаємодії і спілкування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Світова статистика показує приклади того, як благополуччю країни відповідає високий рівень освіти населення.

Роки досліджень експертів Об'єднаної Європи в сфері ефективних шляхів модернізації освіти, реалізація і вивчення результатів численних міжнародних проєктів наочно продемонстрували і обґрунтували очевидність того, що необхідним є затвердження нових цілей вищої школи, яка в XXI в. стає соціальним інститутом і забезпечує канали вертикальної соціальної мобільності суспільстві. Освіта на сьогодні залишилася єдиним способом підвищення соціального статусу особистості. Вища освіта, досягаючи консенсусу інтересів «споживачів», інтелектуальних кадрів, держави, громадянського суспільства і особистості, визначає спеціальність, тобто сукупність знань, навичок умінь, яку має засвоїти особистість з метою входження у відповідний соціокультурний чи економічний процес.

Проблеми теорії і практики мистецької освіти розроблені науковцями (Г. Гребенюк, І. Зязюн, Л. Масол, О. Олексюк, О. Отич, В. Радкевич, О. Рудницька).

Проблематика вагомості впливу національного чинника на розвиток суспільства і особистості є важливою складовою досліджень українських дослідників, мистецтвознавців, громадських діячів і науковців різних часів, серед яких: М. Грушевський, Б. Крижанівський, І. Крип'якевич, І. Кравець, Т. Кара-Васильєва, О. Потебня, Є. Редін, М. Селівачов, Д. Щербаківський, та ін..

Питання взаємодії комунікаційної сфери і сфери культури простежено в дослідженнях зарубіжних науковців (Р. Якобсон, Г. Грейс, Дж. Гілфорд, Р. Вільямс, Є. Холл); теми художньої культури в сучасному світі освітлювали в своїх працях В. Даниленко, О. Дем'янчук, В. Прусак, А. Чебикін.

Мета статті. Переорієнтація націленості освіти від інформативності на успішність фахівця є однією з характерних ознак освітнього процесу XXI століття. Звертаючись до особистості, унікальної в своїй здатності поєднувати споживання і ретрансляцію існуючого в світі знання і створення нового (знання), фахівці наголошують на необхідності розроблення стратегій розвитку освіти, орієнтованої на інтереси і систему цінностей, актуальні для особистості. З цією метою актуалізувати підхід до розуміння освітнього процесу на художньо-графічних факультетах як етнокультурного явища, яке зумовлює

формування відповідної етнокультурної позиції студентів, що дозволить конкретизувати педагогічні умови творчого розвитку особистості студента на основі ціннісного підходу.

У цьому зв'язку вивчити процес етнокультурної ідентифікації студентів в професійній сфері, зокрема мистецькій педагогіці як умову їх професійного та творчого зростання.

Отримання освіти в таких умовах стає необхідною сходиною для особистісного успіху. Як зазначив В. Г. Кремень на 32-й Генеральній Конференції ЮНЕСКО, значущим досягненням якої стало обрання України до Міжнародного Бюро освіти, акцентував, що в XXI столітті необхідно уміти ефективно використовувати отримані знання в практичному суспільному і професійному житті і діяльності. Тільки при такому підході до навчального процесу можна забезпечити конкурентоспроможність людини протягом життя [2, с. 9].

Виклад основного матеріалу. Увага молоді і попит молодих людей на освіту в гуманітарній сфері знаходить своє пояснення при уважному вивченні внутрішньої ситуації в освіті і соціальній сфері, (де має реалізовуватись продукт освіти), при розумінні глобальних загальноосвітніх процесів, впливова дія яких викликає швидкі зміни в підходах і переоцінку цінностей в світовій науці і, відповідно, освіті.

Словник української мови тлумачить мистецтво як «Досконале вміння в якійсь справі, галузі; майстерність», Галузь творчої художньої діяльності. Разом з цим слід погодитись з таким тлумаченням мистецтва як «Творче відображення дійсності в художніх образах, творча художня діяльність» [6, с. 719].

В обох визначеннях молода людина здатна прочитати діяльнісний компонент у вигляді досконального вміння в справі та творчій діяльності, який поєднуючись складає досить привабливу форму результату мистецької освіти – це здатність до творчого труда завдяки отриманим досконалим вмінням.

Навчатися мистецтву як майстерності і бути спроможним навчати майстерності/мистецтву інших – гуманна і перспективна мета для побудови життя і розуміння можливості власного функціонального включення в соціум і побудови успішної кар'єри, успішного буття у відповідності до глобальних цінностей сучасного світу.

Кожен народ протягом своєї історії виробляє власну систему цінностей, що віддзеркалює його характер, вдачу, ментальність, зумовлює соціально-економічний стан, політичний устрій тощо. Суспільна формація людей, в середині якої зберігається власна культура цінностей, традицій, мистецтва і філософії, означається словниками як етнокультурна. Отже позицію раціонально формувати з точки зору і на основі саме етнічної культури, як здатної зберігати, відновлювати і співвідносити суспільні і особистісні цінності.

Як стверджується в засадах сучасної педагогіки: «Нині кожна країна має власну виховну систему, засновану на національних традиціях, яка залежить від рівня економічного розвитку, політичної системи» [7]. Радикальні зміни в житті народу завжди супроводжуються переоцінкою цінностей.

Чи є в цій ситуації професійні стандарти константою, чи вони змінюються?... Змінюються, як і суспільство. Як постійно зсуваються межі добра і зла. Суспільство є живим організмом, воно весь час у розвитку, в русі (Євген Глібовицький).

І. А. Зязюн стверджував, що «... смисл і ціль освіти – людина у постійному розвитку, її духовне становлення, гармонія її відносин з собою і іншими людьми, зі світом. У такий спосіб освіта на державному рівні створює умови розвитку – саморозвитку, виховання – самовиховання, навчання – самонавчання всіх і кожного. Під освітою розуміється процес входження людини в життя суспільства, в цілісний світ живої і не живої природи. Отже, система освіти створюється для людини, функціонує і розвивається в її інтересах, слугує повноцінному розвитку особистості і в ідеалі її призначення – щастя людини» [1, с. 14].

Розглядаючи творчу діяльність митця в якості суспільної особи, слід розуміти роль особистості відносно розвитку соціуму шляхом збереження загальнолюдських цінностей (І. Репін, В. Щербаківський). Там де є вікова традиція, крок за кроком від учителя до учня, творча ідея стає усе більш багатогранною У зв'язку з цим рівноправність у відносинах на висоті високого мистецтва викладача і студента, здатна актуалізувати повагу молодої людини до себе, своєї творчості.

Етнокультурна позиція особистості може також розглядатися як стан особистості згідно статусно-рольової структури суспільства. Під статусно-рольовою структурою розуміється очікувана модель зразків нормативної поведінки згідно статусу особистості.

Вивчаючи різні аспекти соціалізації особистості зарубіжні дослідники зосереджують увагу на цінностях, вагомих для особи з точки зору національної культури (Dana L., 1990), (Hofer C. 1991). В зв'язку з цінностями національної культури розглядається процес етнокультурної ідентифікації молодої людини в процесі освіти. Скерованість процесу етнокультурної ідентифікації спрямовується в русло культурної єдності етнічної спільноти, збереження і відновлення загальнонаціональних цінностей, сприяє подоланню протиріч, зумовлених регіонально-клановою обмеженістю.

Інший напрямок досліджень дозволяє розглядати позицію як систему особистісних якостей, необхідних для успішної продуктивної діяльності. Так, в системі вартостей американського суспільства надзвичайно цінуються: самодисципліна в праці, честюлюбство, незалежність мислення, повага до

людини, самоконтроль, суспільна відповідальність, порядність і чесність. Натомість у східних культурах помітне місце посідає конформізм, колективізм, покірність владі тощо (Fouts G., 1993).

У державному документі Національна доктрина розвитку освіти (2002 р.) визначено стратегічні завдання реформування змісту освіти: «Мета державної політики щодо розвитку освіти полягає у створенні умов для розвитку особистості і творчої самореалізації кожного громадянина України, виховання покоління людей, здатних ефективно працювати і навчатися протягом життя, оберігати й примножувати цінності національної культури та громадянського суспільства, розвивати і зміцнювати суверенну, незалежну, демократичну, соціальну та правову державу як невід’ємну складову європейської та світової спільноти». Професійна і, зокрема художньо – графічна освіта на сучасному етапі націлені на те, щоб активна, творча, спрямована на відродження національної свідомості форма світорозуміння і світовідчуття стала панівним сенсом буття творчої української молоді. Виходячи з сказаного актуальними для сучасної молоді людини, творця і майбутнього педагога є розуміння власного місця у світі, у суспільному середовищі; розуміння сімейних, родинних, національних, етнічних зв’язків. В цьому напрямку актуалізуються індивідуальні риси, які обумовлюють конкурентоспроможність особистості як само цінної особи з набором актуальних умінь високого сучасного рівня. (О. Пометун): В сучасному процесі освіти простежується переміщення від продукції «конвеєру» фахівців у різних областях до їх продукції в малих «серіях» або навіть окремих фахівців. При цьому гнучкість й здатність повторно регулювати процес отримання знань стає найважливішою власністю, придбаною в результаті освіти.

Розглядаючи особистість з точки зору її адекватності потребам сучасного світу, можемо стверджувати, що ефективна і відповідальна участь в сучасному світі потребує розвитку більш високого інтелектуального рівня складності, так званого авторського рівня. Зарубіжні дослідники означають цей рівень як той, який передбачає наявність критичного мислення та рефлексивний, цілісний підхід до життя з боку індивіда. Одночасно чимало вчених, експертів погоджуються, що ефективна і відповідальна участь в сучасному світі потребує більш високого інтелектуального рівня складності, так званого авторського рівня (Kegan, 2001), який зумовлює наявність критичного мислення і рефлексивний, цілісний підхід до життя з боку особистості. Тривимірна класифікація була запропонована фахівцями як концептуальна основа дієвих можливостей особи, отримуваних шляхом сучасної освіти: – діючи автономно – діючи інтерактивно – діючи в соціально гетерогенних групах. Діючи автономно сфокусовано на самостійності особи (її самотності). Діючи інтерактивно характеризує взаємодію індивіда зі світом через його фізичний і соціокультурний інструментарій (включаючи рідну мову і традиційні академічні дисципліни, такі як історія). І категорія діючи в соціально гетерогенних групах підкреслює взаємодію індивіда з іншими, відмінними від неї.

В цьому контексті (згідно концепції креативності Дж. Гілфорда), акцентуються такі якості особистості як: здатність до виявлення проблеми; здатність акумулювати різні ідеї; здатність гнучко реагувати на різні професійні обставини; оригінальність художнього мислення; здатність удосконалювати завдання, додаючи кожного разу нові деталі; здатність збагачувати свій досвід, тобто здійснювати аналіз та синтез.

Авторський підхід, авторство співзвучно художньо-графічній діяльності, яка дозволяє створювати неповторні мистецькі добутки, інакше-творити. Такий критерій оцінювання якості творчої художньої роботи як авторський підхід до її вирішення уживаний в художньо-графічній діяльності вже багато часу. З огляду на реалії в усіх сферах життєдіяльності людини, багато науковців, експертів погоджуються, що цей фактор сприяє зростаючій популярності художньо-графічної освіти, як шляху до творчої самореалізації і утвердження в суспільстві в якості автора (на відмінність від «виконавця»). В цьому зв’язку етнічне і загальнолюдське, поєднані у гармонійній кількості і авторській значущості, це ті складові (фактори), які здатні впливати на успішну адаптацію особистості в суспільстві і мають можливість ставати перешкодою антисоціальним явищам в суспільстві.

Висновки В цілому, і цей процес занотований вже в багатьох документах прийнятих і ратифікованих світовою спільнотою, етнічна культура, художньо-мистецька культура в її складі і художня і художньо-графічна освіта вважаються спроможними сприяти вирішенню проблем глобального світу, пов’язаних з нестабільністю, наявністю кризових ситуацій в природі і суспільстві, зростаючою конкуренцією з одного боку і невизначеністю кола потреб з іншого.

Відомий вчений А. Мелік-Пашаєв вказував: «...вся історія людства свідчить, що те, що ми називаємо мистецтвом, або художньою культурою, – це невід’ємна частка людського буття в світі. І її деградація, втрата новими поколіннями розуміння її життєвої цінності, втрата відповідальності за її збереження, розвиток і «трансляцію» в майбутнє – це прямиий шлях до спотворення і «нелюдськості» такого суспільства. В умовах світського навчання мистецтво – єдина область, в якій може закономірно здійснюватись емоційно – моральний розвиток особистості і її долучення до найвищих цінностей свого народу і людства...» [3, с. 7]. Підсумовуючи сказане, підкреслимо роль етнічної національної культури як вагової складової сучасної мистецької освіти. Зазначимо, що спадок етнічної національної культури потребує вдумливого і творчого підходу.

Сформована етнокультурна позиція допоможе студенту, майбутньому митцю і педагогу розуміти власне місцезнаходження не тільки в сьогоденному окресленому навчальним процесом, освітньому мистецькому просторі та часі, але й у глобальному соціально-культурному просторі, маючи чіткі ціннісні орієнтири гуманістичного світосприйняття і світорозуміння, збережені в надрах етнічної культури та вдосконалені століттями національної історії культури та мистецтва.

Використані джерела

1. Зязюн І.А. Проблема розвитку особистості у теорії мистецької освіти / Іван Андрійович Зязюн II Мистецтво у розвитку особистості: [Монографія / за ред. Н.Г.Ничкало]. – Чернівці: Зелена Буковина, 2006. – С. 14-36.
2. Кремень В. Г. «Людина XXI століття навчається все життя...» / В.Г. Кремень // Гуманітарні науки. – 2003. – №2. – С. 8-10).
3. Мелік-Пашаєв А. А. Про стан і можливості художньої освіти / А. А. Мелік-Пашаєв // Мистецтво в школі – №1 – 2008– С. 7.
4. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта України. – 2002. – 23 квітня.
5. Семиченко В.А. Пріоритети професійної підготовки: діяльнісний чи особистісний підхід // Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: Монографія / за ред. І.А. Зязюна / В.А. Семиченко. – Київ : «Віпол», 2000. – С. 176-203.
6. Словник української мови: в 11 томах. – К., Том 4, 1973. – С. 719.
7. Фіцула М. М. Педагогіка: навч посіб. / М. М. Фіцула. – 3-тє вид., стер. – К. : Академвидав, 2009. – 560 с. (Серія «Альма-матер»).
8. Україна. Євген Глібовицький та «Несторівська група». [Текст: Олена Скирта]/ Євген Глібовицький [Електронний ресурс]: («Договір гідності заради сталого розвитку») – Режим доступу: <http://nestorgroup.org/documents>.

Radomska A.

ETHNO-CULTURAL POSITION OF STUDENTS IS ACCORDING TO A VALUE SUSTEM APPROACH TO THE RESULT OF ART EDUCATION

The article emphasizes the shift of educational focus from informative to the successful specialist. This trend is called like one of the characteristic features of the educational process of the XXI century. Turning to individual, unique in its ability to combine consumption and relaying knowledge existing in the world and a new (knowledge), the author stresses the need to develop educational objectives oriented value system, relevant to the individual. For this reason it is important to update the approach in connection with understanding of the educational process in art-graphic faculties as the ethno-cultural phenomenon. Formation of the relevant ethno – cultural position of students needs to specify the pedagogical conditions of creative development of the individual based on the value approach that was formed into the ethnic culture.

The author of the article is also research the ethno-cultural position of the individual as a condition that connected with the status-role structure of society. Under status and a role model structure refers to the expected of sample normative behavior.

The author of the article actualized individual traits that determine competitiveness of the individual. These features facilitate mastery of current skills set of high current level. The article also traced the movement from products the «conveyor of specialists» in various fields to their products in small «series» or even some professionals. This flexibility and the ability to regulate the process of acquisition of knowledge is emphasized as the most important property acquired as a result of modern education.

The author's approach is consonant with the authorship of art and graphic activity that lets the person to create unique works of art, differently-create. This criterion of evaluating the quality of the creative work of art as the author's approach is used in the graphic till a long of time. The author argues that this factor contributes to the growing of the art-graphic educations popularity – as the way to creative self-realization and affirmation in society as an author (in distinction from the «subordinate executor»). In this connection, ethnic and human values, including cultural and artistic accomplishments led a harmonious combination of number and significance of the author, those components (factors) that can affect the successful socialization and have the opportunity to become obstacle antisocial phenomena in society.

Key words: artistic and graphic work, values, ethno-cultural position, student, higher education.

Стаття надійшла до редакції 13.03.2017 р.